

ПАМ'ЯТІ ІВАНА СТАНІСЛАВОВИЧА ЯСТРЕМСЬКОГО (1925 – 2007)

8 липня 2007 р. на 82 році життя помер Іван Станіславович Ястремський – відомий український вчений-економіст і педагог, доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник вищої школи України.

Іван Станіславович Ястремський народився 1 вересня 1925 р. в селі Забілоччя Радомишльського району Житомирської області. 21 червня 1941 р. отримав атестат про середню освіту з відзнакою. А наступного дня почалася Велика Вітчизняна війна радянських людей проти німецько-фашистських загарбників. У роки війни І. С. Ястремський брав активну участь у бойових діях. Відзначений трьома орденами. Після важкого поранення протягом півтора року боровся за життя в військових госпіталях. У 1946 р. поступив на економічний факультет Київського університету ім. Т. Г. Шевченка, в якому він згодом захистив кандидатську та докторську дисертації, послідовно став доцентом, професором, завідувачем кафедри.

З 1958 р. І. С. Ястремський викладав на економічному факультеті – єдиному в Україні, який спеціалізувався переважно по підготовці викладачів політичної економії для вузів та технікумів. Його випускниками поповнювалися науково-дослідні інститути НАН України та галузевих науково-дослідних закладів. Студенти 40 випусків слухали його лекції з провідних курсів та спецкурсів, що відзначалися високим методичним і методологічним рівнем. Найзначніші досягнення економічної науки, органічний зв'язок їх з практикою, дискусійні проблеми, суперечності економічного життя, творча їх інтерпретація, власна позиція, критика догматизму, постановка питань для роздумів були обов'язковими складовими лекційних курсів. До цього слід додати педагогічну майстерність, вміння впливати на аудиторію, образність мови та глибина думки. Творчий характер роботи зі студентами, вмиле застосування стимулів самостійної роботи, певний демократизм поєднувався з вимогливістю, вмінням прислуховуватися до думки кожного, кваліфікована організація самостійної роботи студентів, чутливість та чуйність, мудрість порад та допомога в побуті, працевлаштуванні – все це забезпечило йому високий авторитет серед студентів. Слухачами його були також стажери Інституту підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при університеті, які також високо оцінювали його проблемні лекції, відзначали ерудованість та креативність мислення, оригінальність висновків та вагомість узагальнень. Багато хто з них дякував йому за допомогу у визначенні напрямів наукових досліджень, рецензування кандидатських та докторських дисертацій, підготовку рефератів, матеріалів до друку.

Професор І. С. Ястремський одним з перших розробив програму та започаткував читання курсу «Перехідна економіка України», що нині став обов'язковою навчальною дисципліною при підготовці економістів. Він сприяв впровадженню курсу «Основи ринкової економіки» в училищах профтехосвіти та забезпеченню його навчальним посібником.

В особі Івана Станіславовича органічно поєднувався непересічний талант педагога і вченого, організатора колективної творчої роботи. Він генерував ідеї, координував та спрямовував творчу енергію у необхідному напрямку, надихав молодих своїм талантом, цілеспрямованістю та силою волі. Щедро ділився знаннями та досвідом. В 1967 р. після захисту докторської дисертації, був обраний завідувачем кафедри економіки та планування народного господарства, яку практично сформував і якою керував 20 років. До складу кафедри було залучено відомих фахівців з галузевих науково-дослідних установ, досвідчених практиків. На кафедрі постійно проводилася робота по забезпеченню оновлення кожної з навчальних дисциплін (з врахуванням досягнень наукової та педагогічної практики), використовувалася досвід провідних вузів країни. Вперше в університеті було впроваджено в навчальні плани такі дисципліни, як основи демографії, соціальна статистика. Видано посібник з використання математичних методів аналізу економічних процесів, підручник зі статистики.

Під керівництвом професора І. С. Ястремського активізувалася науково-дослідна робота членів кафедри. Підготовлено і опубліковано 5 колективних монографій і 2 індивідуальні, предметом дослідження яких були реформні перетворення господарського механізму як в цілому, так і в галузевому аспекті, визначення методології соціально-економічних перетворень. Виконувалися об'ємні госпдоговірні теми, що також стало новим кроком у навчальному процесі.

Кафедра професора І. С. Ястремського займала провідне місце серед кафедр гуманітарних факультетів університету. Пізніше на базі цієї кафедри було створено ряд нових спеціалізованих кафедр, які нині є основою економічного факультету і забезпечують підготовку кваліфікованих спеціалістів для потреб ринкової економіки України. Деякі з нині діючих кафедр очолюють доктори наук, професори, які формувалися на кафедрі, що очолював І. С. Ястремський.

Найкращі якості вихователя і наставника І. С. Ястремський виявляв також у своїй сім'ї. Значною мірою в результаті цього доктором наук, професором став його син Олександр Іванович, який успішно працює в галузі економічної кібернетики.

Будучи висококваліфікованим викладачем, І. С. Ястремський широко відомий і як серйозний вчений, як один з найавторитетніших дослідників проблем товарно-грошових відносин. Роль товарно-грошових відносин в господарюванні (на прикладі економічних відносин між державним і колгоспним секторами) стала темою його докторської дисертації. В дисертації, численних публікаціях, виступах на наукових конференціях, дискусіях тощо вчений послідовно відстоював позицію визнання товарного характеру соціалістичного виробництва, реальності товарно-грошових

відносин. Аргументовано доводив, що економічні закони товарного виробництва, вартісні категорії є невід'ємною, органічною складовою системи економічних законів. Виходив з того, що в товарному виробництві втілено потужні стимулюючі сили прогресу. Спростовував твердження про поступове відмирання товарно-грошових відносин. І це був не лише науковий висновок, а й неабиякий громадянський крок, який вимагав особистої сміливості і волі.

Професор І. С. Ястремський належав до тих науковців, основні пропозиції яких спрямовувалися на пошуки шляхів поєднання планової організації з силами товарного виробництва як необхідної умови підвищення ефективності виробництва. Червоною ниткою в його дослідженнях проходила думка про те, що дослідження проблем товарно-грошових відносин можуть бути результативними на основі аналізу та узагальнення вітчизняної та зарубіжної господарської практики. Тільки на цьому шляху виявлялися зваженими, реалістичними підходи у трактуванні складних проблем товарно-грошових відносин щодо їх використання.

Досвід окремих країн показує, що при збереженні державної власності як провідної, наявності належного партійно-державного контролю можливе формування «соціалістичної ринкової економіки». В цьому напрямі проголошувалися радикальні економічні реформи в колишньому Союзі, але певними силами вони паралізувалися. Розробки і пропозиції економічної науки виявилися незатребуваними. До того ж вони не піднімалися до рівня практичного застосування.

Професор І. С. Ястремський – науковий керівник понад 30 аспірантів, які захистили дисертації. Предметом дослідження останніх стали проблеми товарно-грошових відносин у господарському механізмі, впровадження повного госпрозрахунку на основі розвитку самостійності підприємств як товаровиробників, ціноутворення, соціалістичний ринок та його структура, використання закону попиту та пропозиції в обігу засобів виробництва, прямі господарські зв'язки між підприємствами, госпрозрахункові форми управління, прибуток підприємств та вдосконалення його розподілу та використання, госпрозрахунковий механізм поліпшення умов праці та ін. П'ять колишніх аспірантів Ястремського згодом стали докторами наук, професорами; шість кандидатів наук, доцентів – завідувачами кафедр. Три аспіранти захистили дисертації з проблем витрат виробництва, ціноутворення, рентабельності підприємств в перехідній економіці України.

Результати досліджень переносилися в навчальний процес, студентську наукову роботу в проблемних групах; курсові, дипломні роботи сприяли формуванню елементів ринкового мислення молодих спеціалістів. Попіл спаленої адміністративно-командною системою ринкової економіки стукав у їх серця. Більшість з них були теоретично і психологічно підготовлені до сприйняття ринкових перетворень в Україні та активній участі в їх реалізації.

Професор І. С. Ястремський плідно співпрацював з Інститутом економіки АН України, був членом спеціалізованої вченої Ради по захисту кандидатських та докторських дисертацій. Багато років працював членом

редколегії журналу «Економіка України», обирався заступником голови міського товариства «Знання», очолював секцію «Економіка» науково-технічної Ради Мінвузу України.

Нагороджений орденом Трудового Червоного прапора, Почесною грамотою Верховної Ради України. Йому присвоєно почесне звання «Заслужений працівник вищої школи України».

В дні, коли Іван Станіславович відзначав своє 80-річчя, учні тепло і сердечно вітали свого учителя. У цих вітаннях звучали такі слова: «Ви були для нас, студентів, взірцем чесного відношення до праці. Минуло багато років після закінчення університету, але й сьогодні Ви для нас приклад як учений, педагог, наставник». До цього можна додати тільки те, що вдячність учнів – це найвища нагорода для вчителя за все його життя.

Ястремський І. С. Економічні відносини між державним та колгоспним секторами в період будівництва комунізму. – Київ, 1966. – 192 с.

Ястремский И. С. Товарно-денежные отношения и их роль в коммунистическом строительстве. Автореф. дисс. ... докт. экон. наук. – Киев, 1967. – 34 с.

Актуалны проблемі на икономическата реформ в СССР / А. Чухно, И. Ястремский, В. Чепинога. – Варна (НРБ), 1973. – 206 с.

Основи економічної теорії: Політекономічний аспект: [Підручник]
// Г. Н. Климко, В. П. Нестеренко, Л. О. Канищенко, А. А. Чухно, І. С. Ястремський [та ін.] / За ред. Г. Н. Климка, В. П. Нестеренка. – 2-е вид. – К.: Вища школа – Знання, 1997. – 744 с.

Ястремський І. С. Товарно-грошові відносини і соціалістична система господарства // *Економіка Рад. України.* – 1966. – № 12. – С. 24-31.

Ястремский Иван Станиславович // *Экономическая энциклопедия. Политическая экономия.* [В 4 т.]. – Том 4 / Глав. ред. А. М. Румянцев. – М.: Сов. Энциклопедия, 1980. – С. 599.

Леоненко П. М., Гайдай Т. В. Економічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка за 60 років // *Історія нар. госп-ва та екон. думки України: Зб. наук. праць.* – Вип. 35-36 / *Редколегія: Т. І. Дерев'янкін (відп. ред.)* [та ін.]. – К.: ІЕ НАНУ, 2003. – С. 302-310.

Професор І. С. Ястремський: Життєві та наукові звершення // *Економічна теорія.* – 2005. – № 3. – С. 109-110.

В. Д. Базилевич